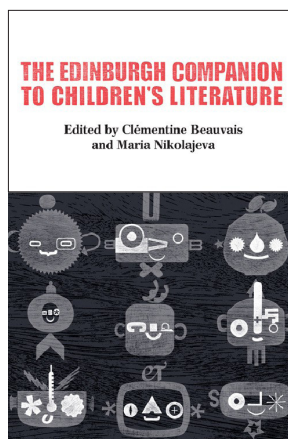

Review/Recension

CLÉMENTINE BEAUVAIS &
MARIA NIKOLAJEVA (RED.)
**THE EDINBURGH
COMPANION TO
CHILDREN'S LITERATURE**
Edinburgh: Edinburgh University Press,
2017 (376 s.)

Ett forskningsfält som det barnlitterära befästs, definieras och omdefinieras inte minst av de samlingsverk som ges ut i avsikt att kartlägga, kommentera och utmana området doxa. Sedan barnlitteraturforskningen, efter att ha gjort sina första landvinningar på 1960- och 1970-talen genom att muta in forskningsområdet, på allvar tog fart under 1990-talet har en rad översikter i handboksformat utkommit.

Cambridgebaserade Clémentine Beauvais och Maria Nikolajevas *The Edinburgh Companion to Children's Literature* (2017) är ytterligare ett i raden av översiktsverk som kartlägger och utmanar barnlitteraturforskningens terräng. Volymen skiljer sig från tidigare översikter dels genom sitt fokus på den materiella vändningen, dels genom att peka framåt och avsluta med en avdelning om utforskade forskningsområden. Volymen är indelad i tre underavdelningar. Efter introduktionen, som markerar utgångspunkterna för boken, följer strömningar i barnlitteraturforskningen och trender i barn- och ungdomslitteraturen. Slutligen uppmärksammas obruten mark. Sammanlagt omfattar verket 28 läsvärda artiklar av ledande forskare. Skribenterna utgår från välkända texter, tonvikten vilar på tematik och metodologi. Särskilt de digra litteraturlistorna är användbara för att ge en allmän utblick över de många delområden barnlitteraturforskning i dag består av.

Beauvais och Nikolajevas introduktion "Where Have We Come From? Where Are We Heading?" följer upp den kartmetafor som de i deleuziansk anda valt att anlägga för volymen. De beskriver uppkomsten och utvecklingen av fältet och börjar grandios: "In the

©2018 M. Österlund. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial 3.0 Unported License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>), permitting all non-commercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Citation: Barnboken - tidskrift för barnlitteraturforskning/Barnboken - Journal of Children's Literature Research, Vol. 41, 2018 <http://dx.doi.org/10.14811/clr.v41i0.300>

beginning was the child" (1). Så följer nedslag i landmärken inom barnlitteraturforskningens genealogi – så som exempelvis Jacqueline Rose, Zohar Shavit, Peter Hunt, Barbara Wall och Margery Hourihan – namn som omedelbart fångar inflytelserika diskussioner som förts på fältet. Redaktörerna tangerar den klassiska brottningen med frågan om ifall, och i så fall hur, barnlitteratur är annorlunda. Redaktörerna påminner om John Stephens påpekande om att barnlitteraturforskningen stjälar som en skata från andra inriktningar inom allmän litteraturvetenskap men också från genusstudier, kulturstudier, barndomsstudier och postkolonial teori. Diversiteten som uppstått till följd av "stölderna" gör enligt dem att fältet numera består av ett lapptäcke av delområden omöjligt att överskåda, något som ännu var möjligt för 30 år sedan.

Beauvais och Nikolajeva tar avstamp i hur det under 1990-talet skedde en konstruktivistisk vändning inom barnlitteraturforskningen, influerad av makt- och ideologikritik inom kulturstudier. För närvarande råder en materiell vändning med posthumanistiska teorier i förgrunden, men det skifte som ägde rum under 1990-talet inom allmän litteraturvetenskap nådde enligt dem barnlitteraturforskningen först kring millennieskiftet. Redaktörerna noterar att den materiella vändningen kring millennieskiftet, baserad på ekokritik, spatialitetsstudier, posthumanism, funktionsvariationsstudier och kognitiv poetik, kom som en motreaktion till konstruktivismen. De är noga med att understryka att konstruktivismen aldrig förnekade att barnet och boken även var materiella entiteter. Min syn på fältet är dock att konstruktivismens grundtes om maktkritik inte släppt sitt grepp och att vare sig maktanalys eller intersektionella parametrar har övergetts.

En följd av den materiella vändningen, hävdar Beauvais och Nikolajeva, igen med en deleuziansk term, är att metodologier blivit sammankopplade i assemblage eller sammangyttringar. De konstaterar att struktur, konstruktion och ideologi numera ingår i barnlitteraturforskningens standardrepertoar och därför inte längre kräver enskilda artiklar i deras handbok. Därför saknas artiklar om exempelvis genus, queer, rasifiering och annat. Istället integreras dessa perspektiv i artiklarna. Det är förståeligt att ett urval måste göras för att skapa överblick, och risken med att inte kartlägga utvecklingen inom dessa fält separat är redaktörerna väl medvetna om. Det hade ändå varit att föredra att dessa tongivande forskningsområden inte hade åsidosatts, som det är nu innebär detta att det uppstår ett tomrum i handboken.

Eftersom översikter upprättar auktoritet på fältet genom sina urval är det intressant att jämföra översikter sinsemellan. Hur skiljer

sig Beauvais och Nikolajevas volym från tidigare översikter? Långt följer de M. O. Grenby och Andrea Immels *The Cambridge Companion to Children's Literature* (2009) och David Rudds *The Routledge Companion to Children's literature* (2010) i urvalet av nedslag och positioneringar. Lissa Paul och Philip Nels *Keywords for Children's Literature* (2011) opererar däremot enligt premissen att välja ut de mest omdebatterade och problematiska begreppen, vilket inte är aktuellt för Beauvais och Nikolajeva. Julia L. Mickenberg och Lynne Vallone har i *The Oxford Handbook of Children's Literature* (2011) valt ytterligare en annan väg genom att låta analyser av enskilda verk stå i centrum. Sett i detta sammanhang erbjuder Beauvais och Nikolajevas översiktsverk en stimulerande uppdatering av fältet kompletterat med en utblick mot framtida möjligheter.

Volymen inleds med en initierad artikel signerad Karen Coats som utreder inkludering och exkludering kring diversitet. Hon påtalar posthumanismens bidrag till barnlitteraturforskningen som en decentrering av ett rationellt humanistiskt subjekt till förmån för fluiditet, nätverkssubjektivitet och sammangyttringar. Postmoderna litterära grepp som blandad modalitet, intertextualitet och fragmentisering verkar enligt Coats i diversitetens tjänst och hennes bidrag bildar i sin inringning av den posthumanistiska omvälvningen ett fundament för de övriga bidragen.

Roberta Seelinger Trites insiktsfulla avsnitt om kognitiv narratologi diskuterar hur hjärnan tar emot och svarar mot aspekter av berättande. Något oklart blir det ändå vad perspektivet bidrar med, vilket får mig att undra över hur produktivt det är för textanalys. Kognitiv narratologi ter sig mer som legitimerande för forskningsområdet och förankrar barnlitteraturforskningen i det materiella, bokstavligen i hjärnans funktioner. Inriktningen på den materiella vändningen leder ofta till förbehåll i handboken, som att Trites påpekar att avsikten inte är att avfärda de diskursiva praktiker som tidigare stått i förgrunden för barnlitterära analyser, utan snarare att komplettera dessa genom att visa på en materiell förankring. Överlag stannar volymen vid att kartlägga och kommentera de teoretiska landvinningarna på ett delområde, men mer sällan illustreras hur dessa teorier bidrar till nya, spännande läsningar.

Många av bidragen är givande läsning och jag kommenterar endast ett urval av de mest tankeväckande bidragen. Exempelvis Gillian Latheys avsnitt om översättningar till engelska är rentav rafflande. Lathey belyser hur det under 1950- och 1960-talen rådde en översättningens guldålder i Storbritannien med titlar av Astrid Lindgren och Tove Jansson, medan översättningarnas antal minskar under 1980- och 1990-talen. Att inkludera information om översätta-

ren och öppna barnläsares ögon för översättningen som konstform är en trend i brittisk barnlitteratur som Lathey spårar i böckernas peritext i form av inforutor på omslagen. Men att Finlands utgivning av barn- och ungdomslitteratur till 80 procent skulle bestå av översättningar är ändå en grav missuppfattning (232). Finska barnboksinstitutets "Bokkorgen", den finska motsvarigheten till Svenska barnboksinstitutets Bokprovning, ger vid handen att översättningarna 2016 var 51 procent, varav 74 procent från engelska och 11 procent från svenska.

Ytterligare ett nedslag som vittnar om volymens bredd är Zoe Jaques insiktsfulla översikt över djurstudier som visar hur frågan om djuren i barnlitteraturen återaktualiserats och ställt antropomorfismen i nytt ljus. Också Jane Suzanne Carolls avsnitt om spatialitet, som påtalar en landskapens renässans baserad på kulturgeografi, utopi, globalisering och nationalitet samt slår ett slag för den topoanalytiska läsningen är synnerligen läsvärt. Här nämns, vilket tyvärr sker endast ett fåtal gånger, inflytelserika nordiska forskare som Nina Goga och Björn Sundmark och deras forskning kring kartor.

Anja Müllers avsnitt anlägger sociologiska och estetiska perspektiv på kanonformering samt uppmärksammar trenden att upprätta transnationell kanon. Müller betraktar kanon som en kronotop, det vill säga ett sammanpressat tidrum vilket är innovativt. Bland höjdpunkterna återfinns också Bettina Kümmerling-Meibauers välstrukturerade text om serialitetens poetik, som tillåter att anti-avslutning, parallellism, fanfiction och läsutvecklingskurvor skärskådas. Till slut vill jag nämna Martin Salisburys bidrag som ger ett förläggarperspektiv på barnlitteratur och vittnar om hur den digitala revolutionen förstärkt bilderbokens materialitet. Salisbury talar också initierat för att designforskningen kan bidra till bilderboks-forskningen.

Som framgått är detta en uppslagsrik handbok, inte minst genom det framåtblickande perspektivet. Redaktören Clémentine Beauvais har utmärkt sig som en forskare som gärna tar sig an breda frågor och i sitt bidrag utmanar hon gängse föreställningar om barn och vuxna i barnlitteraturteorin. Utgående från Marah Gubars *kinship model*, släktskapsmodell, som river generationsskrankorna, hävdar Beauvais vikten av barnboken som mötesplats för barn och vuxna – ett grepp dagens bilderbok särskilt visat sig härbärgera. Hon hänvisar även till David Rudd, som påtalat samma sak. Med släktskapsläsningar avses vänliga läsningar: "primordially *kind* readings; ways of reading against long-cultivated critical reflexes of suspicion or cynism" (265). Greppet erbjuder en uppfriskande utväg från misstroen-

deläsningar och är klart influerat av queerteorins medhårsläsningar, samtidigt som en feministisk omsorgsetik skymtar i metoden.

Ytterligare spännande framtidsorienterade uppslag skapas av Lydia Kakkola som utforskar vad växtstudier kan tillföra barnlitteraturforskningen. Redaktören Maria Nikolajeva går ännu snäppet längre när hon anlägger ett evolutionskritiskt perspektiv, ett gigantiskt makroperspektiv på hur barnlitteratur kommit till. Nikolajeva placerar nämligen barnlitteraturen mitt i evolutionen och visar hur berättandet för barn kan betraktas i ljuset av hela mänsklighetens och existensens utveckling.

En falang av de framtidsorienterade bidragen rör naturligt nog det digitala. Möjligheterna som digitala humaniora erbjuder framförs främst av Eugene Giddens genom begreppet *distant reading*, distanserad läsning. Exempelvis redogör han för hur frekvensen av adverb undersökts i Harry Potter-sviten. Giddens berör även hur forskningen kan utvinna ny kunskap ur arkiven genom slumpvandringar och botaniserande. Eve Tandoi sätter framgångsrikt fingret på hur visuella element i hybridromaner verkar, medan Victoria Flanagan skickligt visar hur digitala landskap inverkar på bokformat och intriger och hur teknofobi respektive teknorealism trätt in i texterna.

Volymen avrundas med en text av Juliet Dusinger där hon återkommer till sin analys av hur barnlitteratur, som Carrolls Alice-böcker, influerat modernister som James Joyce och Virginia Woolf. Texten fungerar som ett testamente över hur barnlitteraturforskningen vidsynt pekar ut felslut i allmän litteraturvetenskap genom att inte ta för givet att influenser flödar enbart i en riktning.

Dynamiken som uppstår i översiktsverket är lyckad. Nikolajeva, områdets nestor, samarbetar med sin relativt nydisputerade adept Beauvais som med sin studie om maktstrukturer i barnlitteraturen redan stigit fram som en tongivande forskare på området. Deras sammanlagda kredibilitet i ämnet är enorm och pekar decennier bakåt samtidigt som den pekar framåt. Bokens själva form är i sig en sammangyttring som genererar synergier. Volymen är välfungerande som uppslagsverk och artiklarna flödar över av nya idéer för kommande forskning, inte minst på ett nordiskt material. Den mest påtagliga bristen är att forskningsområden som genus, queer och rasifiering förpassats utanför kartan och istället inlemmats som delperspektiv inom andra områden. Det är synd eftersom de vore väl värda egna artiklar.

Mia Österlund
Docent i litteraturvetenskap
Åbo Akademi